

Blingbling op Muiderberg

Een begraafplaats bevat een schat aan informatie over de gemeenschap die daar begraven ligt. Dat merkte ik bij een bezoek aan Muiderberg in juli van dit jaar. Zoals de Joodse traditie voorschrijft, is men in de dood allemaal gelijk. Maar als je goed kijkt zie je toch verschillen. Maatschappelijke posities zijn wel degelijk aan de grafstenen af te lezen.

Het was mijn eerste keer dat ik Muiderberg bezocht, niet voor een lewaie (begravenis), maar uit cultuurhistorische interesse. De begraafplaats is prachtig gelegen. Het oudste deel is woest en bosachtig, terwijl de velden uit de 19e en 20e eeuw zich uitstrekken tegen een decor van weidenschap met op de achtergrond de robuuste torens van het Muiderslot.

Lopend langs de grafzerken ging ik op zoek naar enkele personen die ik ben tegengekomen in mijn onderzoek naar de Amsterdamse diamantindustrie. Als eerste zocht ik naar de *matseiwé* (grafsteen) van David Soesman Granaat (Amsterdam 1855 – Amsterdam 1928). Begonnen als diamantslijper heeft Granaat zich rond 1900 opgewerkt tot één van de voornaamste diamantairs van de stad, met een grote slijperij aan de Nieuwe Achtergracht. Die verworven status is ook duidelijk zichtbaar aan zijn laatste rustplaats.

Geen grijze zerk met ingetogen versieringen, maar een witmarmeren praalgraf met door zuilen gedragen tympanen, voor hem en zijn echtgenote Deborah Polak (New York 1868 – Amsterdam 1915). Niet overdadig, maar wel prominent aanwezig. Vooral het helder wit valt op tussen het wat eentonige grijs.

Na deze vondst valt mijn oog op twee hoge zerken even verderop. Het sierlijke Jugendstil beeldhouwwerk is elegant en enig in zijn soort. Uiterst summier is daarentegen het opschrift. Het ver-

Praalgraf van David Soesman Granaat en Deborah Polak.

Jugendstil graven van Andries van Wezel en Adele van Meekren.

Dubbelgraf van Levie (Louis) Tas en Mathilde Buchenbacher.

Grafzerk van Salomon Ezechël Slijper.

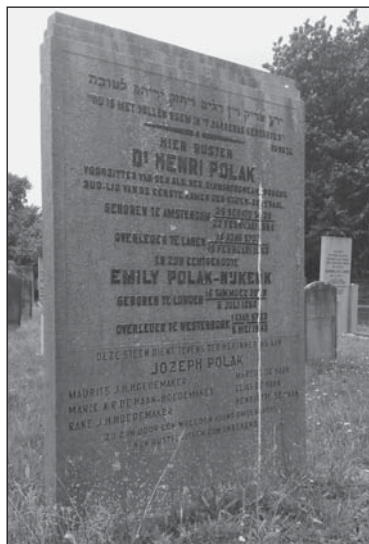
meldt enkel de naam van Andries van Wezel (Amsterdam 1856 - op zee 1921), diamantair, weldoener en kunstverzamelaar en zijn vrouw Adele van Meekren (Winschoten 1866 - Amsterdam 1920).

Inmiddels ben ik benieuwd geworden of ook andere diamantairs te herkennen zijn aan hun graf. Ik loop lukraak op de meest opvallende stenen af. Zo vind ik het kraakwitte halfronde dubbelgraf van de vermogende diamanthandelaar Levie (Louis) Tas (1850 - Amsterdam 1936) en zijn echtgenote Mathilde Buchenbacher (1861 - Amsterdam 1935).

De zerk van de bekwame diamantslijper Salomon Ezechiël Slijper (Amsterdam 1841 - Amsterdam 1917) is slank en hoog, maar wat traditioneler in vormgeving. Slijper was één van de adviseurs van de firma Asscher bij het slijpen van de Cullinan, de grootste diamant ooit in 1905 in Zuid-Afrika gevonden.

Het zijn uiteraard niet alleen diamantairs die bijzondere graven hebben. Wel kan geconstateerd worden dat zij tot de notabelen van de Joodse gemeenschap behoorden. Met het besef dat velen van hen zich via 'Het Vak' uit de armoede omhoog hebben gewerkt is dat toch indrukwekkend. Daarbij waren zij doorgaans cultureel onderlegd, begaan met de kunsten (verzamelaars) en menigeen was actief als donateur of bestuurder van de Joodse gemeente Amsterdam. Bij de keuze voor grafmonumenten zien we dan ook geen overdreven protserigheid, maar een poging om net iets af te wijken van de conventie zonder geheel met de geldende norm te breken.

Aan het eind van mijn ronde over Muiderberg stuit ik, haast letterlijk, op een wel zeer monumentale zerk. Deze uitzonderlijk grote, doch sober vormgegeven steen is geplaatst voor Henri Polak (Amsterdam 1868 - Laren 1943), eminent voorzit-

Zerk van Henri Polak en Emily Nijkerk.

ter van de diamantbewerkerbond ANDB en medeoprichter van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP).

Bij mij rijst de vraag waarom Henri Polak hier eigenlijk ligt. Als voorman van de socialistische beweging zou ik verwachten dat hij eerder voor een openbare begraafplaats gekozen zou hebben. De klassenstrijd overstijgt immers geloof en culturele verscheidenheid. Maar bij zijn overlijden in 1943 viel er niet zo veel te kiezen. De bezettingsmacht bepaalde dat hij op een Joodse begraafplaats terecht zou komen. Salvador Bloemgarten schrijft daarover in zijn biografie van Henri Polak, dat Abraham

Asscher, voorzitter van de Joodse Raad, vermoedelijk de enige aanwezige Jood was bij de begrafenis. Bij mijn verbazing over de laatste rustplaats van Henri Polak durf ik nog een stap verder te gaan. Niet alleen zou hij zelf voor een niet-Joodse uitvaart hebben gekozen, het is heel goed mogelijk dat hij wenste te worden gecremeerd. Crematie was in Nederland nog niet officieel toegestaan (dat veranderde in 1955) en het is bovendien strijdig met de Joodse traditie. Evengoed waren het juist Joodse diamantwerkers, waaronder Andries de Rosa, Jacob Rooselaar, Max Pam en Isaïc Goudekete, die de succesvolle *Arbeiders Vereniging Voor Lijkverbranding (AVVL)* hebben opgericht. Hun argument voor crematie was wederom het gelijkheidsbeginsel waar de socialisten pal voor stonden. Daar zou Henri Polak zonder meer achter hebben gestaan. Het was voor hen geen afwijzing van de Joodse cultuur, maar een verlangen naar een samenleving waarin mensen gelijkwaardig zijn, ongeacht geloof, afkomst én vermogen.

Bronnen

- S. Bloemgarten, *Henri Polak. Sociaal democraat 1868-1943*. Amsterdam 1993.
- K. de Lugt en C. Visser (red.), *Ontstaan uit noodzaak. 75 jaar AVVL, 1919-1994*. Diemen 1994.
- H. Schijf en E. van Voolen (red.), *Gedurfd verzamelen. Van Chagall tot Mondriaan*. Zwolle 2010.
- R. van der Wiel, *Van Rapenburgerstraat naar Amerika. De levenstijd van diamantbewerker Andries van Wezel, 1856-1921*. Zwolle 2010.
- Foto's: Damiël Metz, 2017.